

Glösa i TV4

I vår rullar serien *Sveriges historia* igång i TV4. Men projektet presenteras inte bara i teve-format. Det ges också ut som åtta band på Norstedts Förlag och visas i en stor utställning på Historiska museet i Stockholm.

En solig dag i början av oktober arbetade programledaren Martin Timell, producenten Christian Arnet och fotografen Henrik Nordin i Glösa. Man spelade in ett stort antal stenåldersscener till den ursvenska serie som enligt rykten kommer att vända upp och ned på många vedertagna sanningar.

– Vi gör ju en rätt kaxig ansats när vi säger att vi ska berätta hela Sveriges historia, från istid till i dag, säger Christian Arnet i en kort inspelningspaus. Det har aldrig tidigare gjorts i TV. Du ska veta att det är 50 år sen man senast gjorde ett bokverk som behandlar hela Sveriges historia.

Curt Lofterud längst till höger ska just lägga ned näverpaketet med fisken i kokgropen. Från vänster ser vi programledaren Martin Timell, producenten Christian Arnet, Maria Ericson, Johnny Persson och Allan Borgsten från Glösa Älgklan.

Martin Timell i stenåldersmänniskornas kläder. Elden och solen värmer; det börjar bli svettigt. Här visar han vapen, musikinstrument och husgeråd. Martin kastar bara ett öga i manus före tagning, sedan berättar han fritt ur hjärtat.

Tips av syrran

Det var Christians syster som kom med idén. Hon bodde tidigare i London, där hon som så många andra tittade på *History of Britain*, en kronologisk TV-berättelse om Englands historia.

– Gör nåt liknade i Sverige! uppmanade hon. Serien har blivit en succé här och kan säkert bli det även i Sverige.

och tittade igenom en del tagningar som jag tidigare hade gjort med historikern Dick Harrison. Ganska snart insåg jag att han var rätt man att dra detta gigantiska historielass. Vi började utforma en konkret idé och på den vägen är det.

Nya roller, nya kläder

I Glösa fick programledaren Martin Timell, kanske mest känd från teveprogrammet *Äntligen*

hemma, byta snickarbyxor, bomullsskjorta och sportskor mot älgskinnspäls, älgskinnsmösa och älgskinnstövlar. Han fick dessutom ikläda sig ett par vattentäta bäverskinns-handskar, modell större. Att i denna tunga och svettiga mundering lära sig att kasta atlatl, ett slags spjut som hivas iväg med en meterlång kastarm, var inte helt lätt. Men efter några rätt misslyckade försök träffade Martin den

uppställda fuskälgen på 40 meters avstånd!

– Det var nog sällan man jagade älg med kastspjut på så stora avstånd under stenåldern, berättar Curt Lofterud, initiativtagaren till verksamheten i Glösa. Man måste nog komma ned på 20, högst 30 meters avstånd för att få död på älgen. Då förstår man att dom var duktiga jägare på den tiden. Att smyga sig så nära inpå en älg är väldigt svårt.

Långsam spis

Efter kastspjutövningarna följde tagningar av matlagning à la stenåldern. Det enda receptet var synnerligen enkelt:

- en fisk
- en enekvist

I den urtagna fisken läggs enekvisten, den enda kryddan. Fisken slås in i näver som legat i vattnen under natten. Paketet surras med björkvidjor. Tillagningen är ingenting för glömska kockar. Spisen måste nämligen tändas många timmar före koket. Så här sätter man på en stenåldersspis:

- lägg upp en stor vedtrave
- högst upp läggs minst ett dusin knytnävstora stenar
- tänd veden, låt brasan brinna minst en timme, först då har sterna blivit tillräckligt heta

- under tiden stenarna hettas upp gräver du en halvmeterdjup grop
- när stenarna är heta lägger du hälften av dem i gropens botten
- lägg på ett tunt lager jord
- lägg ned näverpaketet
- lägg på ett tunt lager jord
- lägg på resten av stenarna och ett tunt lager jord
- täck med en fuktig grästorva, trampa till lätt
- låt koka ungefär en timme
- gräv upp torv, jord, stenar – och näverpaket
- öppna paketet, ät och njut

Stenåldersdagen på Glösa blev smockfull av anakronismer. Fotografen Henrik Nordin, som annars jobbar mycket med *Tinas Cookalong* fick nu filma hur man jobbar med en kokgropspis, modell 4 000 år f Kr. Kasten mellan forn- och nutid blev flera: Till den mycket uppskattade stenåldersfisken dracks nymalet Colombiakaffe, en scens krävande tystnad bröts ibland av knappt synliga Boeingplan på väg mot Gran Canaria, och pratet om stenåldersmatens för- och nackdelar spetsades då och då av systemkamerors smattranden och vassa signaler från påstridiga mobiltelefoner. Till efterrätt inmundigades några av Martins dråpliga historier ur hans långa tevekarriär – helt omöjliga att här återberätta.

Digerdöd och cirkusefanter
Sveriges historia är en jätteproduktion med Dick Harrison och Christian Arnet vid tömmarna.

– Jobbet är att vänta, summerar Martin Timell. Man fryser. Vi är i södra Sverige. Vi är i norra Sverige. Vi far hit och dit och slänger oss mellan olika epoker och tar snygga bilder. Vi hoppar i historien, vi hoppar geografiskt. Vi talar om digerdöden, vi filmar på Historiska museet. Man lär sig oerhört mycket. Ibland rör det ihop sig i huvudet på mig, men gud ske lov inte i Christians.

Som ett exempel på hur historien hela tiden skrivs om berättar Martin följande:

– På måndag ska vi filma i Berzelii park i Stockholm. Jag ska hålla i och berätta om ett stort ben som man först trodde kommer från en cirkuselefant. Men det är från en mammut. Historia är verkligen häftigt!

Intryck och reflexioner

De avslutande tagningarna gjordes nere vid Glösabäckens

Lunch. Martin Timell ser en aning frågande ut till näverpaketet med den färdigkokta fisken som just öppnas. Bon appetit!

Martin i 6 000 år gamla stenålderskläder svarar i mobiltelefon från 2009. Till höger Ivan Gabrielsson, en i Glösa Älgklan.

Producenten Christian Arnet läser skjutschemat inför dagens sista tagningar nere vid hällristningarna vid Glösabäcken. Längre scener kompletteras ofta med stickbilder, alltså korta sekvenser som senare kan klippas in i filmen.

Frilansfilmaren Henrik Nordin jobbar med allt från Mat-tina till reklam och sport. – Den här serien ger mej mycket. Nu får jag faktiskt tid till att ta vackra bilder, något som ganska sällan hinns med i dagens hetsiga teveproduktion.

Producenten Christian och programledaren Martin i ett snack om hur man tänker sig nästa tagning. – Ibland får jag hjärnsläpp. Då är det bra att Christian har ordning på hjärnkontoret, säger Martin och ser ut som om han menar det han säger.

Dagens tagningar är gjorda. Henrik Nordin, filmfotograf, Johnny Persson och Ivan Gabrielsson från Älgklanen, Martin Timell, programledare, Allan Borgsten, Älgklanen, Christian Arnet, producent och Curt Lofterud, Älgklanen.

hällristningar då skymningen började locka fram en och annan skrymt och vätte mellan mörka granstammar. Alla var trötta. Tagningar och omtagningar hade kantat dagen. Det blev dags för det obligatoriska gruppshotet. Sedan följde en grovsummering av jobbet. Det mesta hade gått enligt planerna. Och Glösa hade verkligen imponerat på den gästande trion.

Härliga möten

– Det är ett tufft jobb det här, säger Martin Timell. Det är så många olika inspelningar och svårt att sätta sig in i alla slags situationer. Det finaste med jobbet är att möta alla dessa entusiastiska människor. Och människorna i Glösa Älgklan är nog dom mest fantastiska jag hittills har mött i den här serien. Dom slår ju alla rekord i hängivenhet. Det måste ha brunnit i huvet på dom. Dom är helt makalösa!

Christian Arnet håller mer i det nästan fulla glaset med beröm: – När vi åker runt i landet ser vi många risiga anläggningar. Glösa är motsatsen. Jag var här för femton år sen. Redan då var Glösa en upplevelse. Nu är stället ännu mer imponerande. Men det går naturligtvis att utveckla ännu mer. Ett sätt skulle kanske vara att fokusera ännu mera på älgen, göra ett svenskt Älgmecka. Och man kan nog ha lite mer lättviktig verksamhet parallellt med den seriösa. Det bör gå att sälja t-shirts, älgbajs på burk och teddyälgar vid sidan av den nästan vetenskapliga dokumentationen och rekonstruktionen av stenåldersfolkets liv.

En bra skylt betyder så mycket Martin Timell menar att det primära är att få folk att hitta till Glösa.

– Sätt upp större och mer inbjudande skyltar nere vid vägen. Förbättra vägen hit upp. Gör en stor parkeringsplats i närheten så man slipper en indoeuropeisk folkvandring för att komma hit. Sätt upp fler välkomnande skyltar så man förstår var saker och ting finns. Gör hela anläggningen lite mer turistisk. Med det menar jag absolut inte att ska få hit mer tingel tangel, utan bara att folk ska hitta hit och förstå var saker och ting finns inom det stora området. Alla som kommer hit blir med automatik ambassadörer för stället – så bra är det. Och jag garanterar att det

inte finns en enda unge som inte vill kasta spjutet som jag provade i dag. Gör tävlingar, sätt upp rekordtabeller för sjuåringar, åttaåringar, nioåringar... Och som pricken över i skulle jag vilja se älgar här, tama älgar i hägn.

– Det ska väl inte vara så svårt att fixa! avslutar Martin Timell uppfordrande – och brister ut i ett hjärtligt hästgnägg.

Längst upp till höger: Det skymmer på. Curt Lofterud får agera belysningsmästare. Allan Borgsten tittar på och Henrik Nordin videofilmar.

Till höger: Elden har brunnit hela dagen. Martin Timell börjar få något visionärt i blicken av all rök.

Mitten: Tagning vid Glösabäcken. Allan Borgsten med ljusreflektor, Henrik Nordin vid kameran.

Nedtill: Martin Timell vid hällristningarna. På ett bogblad från en älg har han rödockra att måla med. Martin är helt såld på Glösa. – Det måste ha brunnit i huvena på dom som jobbar här, säger han och skrattar.

